

**Володимир КОТОВ, 1943, м. Марганець, Дніпропетровська область,
Україна**

Настає критичний час для спілкування з людьми, які не тільки вижили під час Другої Світової війни, пройшовши через усі жахи фашистських концтаборів та примусової рабської праці на території Німеччини, але й усе життя за радянських часів відчували на собі незриме ганебне клеймо "OST". Критичний тому, що цих людей серед нас стає менше і менше... А разом з ними зникають їхні вистраждані живі історії, про які раніше не те що розказувати, а й згадувати було заборонено.

Характерний приклад з власної долі. Народився я в далекому 1943 році в Дюссельдорфі на закритій території трубного заводу в таборі для остарбайтерів Шпортгалле, куди потрапили мої майбутні батьки після насильного вивезення з України. Та тільки через піввіку свого життя мені став відомий цей факт, коли за запитом моєї мами з Німеччини надійшов лист, в якому повідомлялось, що "остарбайтер фірми "Deutsche Rohrenwerke AG" в Дюссельдорфі Антоніна Котова, дружина Віктора Котова, які мешкали на Еркратер-штрассе, 355 і з жовтня 1942 року працювали на трубному заводі "Roensgen", народила хлопчика, якому дали ім'я Володимир. Відповідний запис є в книзі цивільного стану Дюссельдорф-Ост за номером 767/43". А жива колишня акушерка Гертруда Шмальшайдт, особистим підписом на листі засвідчила цей факт. Напевне вона і є тією людиною, яка першою сповила мене своїми руками...

Як боляче було тоді мені, батькові трьох дітей, дідусеві п'яти онуків зі слізьми на очах тримати в руках надіслану справжню, правдиву історію свого народження! Як не дякувати їм, колишнім "ворогам", а нині – справжнім німецьким друзям, яким притаманна така висока

відповідальність, порядність, людяність! Такому їхньому ставленню до людських проблем корисно було б повчитись багатьом нинішнім чи то українським, чи російським фахівцям..

Але повернемося до грудня 1943 року.

Тоді молодій породіллі дали всього один тиждень на відновлення свого фізичного стану і вона знову змушена була вийти до роботи. Мене ж було передоручено нянці у спеціально створених адміністрацією заводу яслах, в яких на той час я вже був третьою дитиною. Опісля таких малюків сюди додалося ще п'ять (!) адже остарбайтерами на цьому підприємстві були молоді сімейні пари з Польщі.

Що стосується батька, то це теж частинка утаємниченої для мене сімейної історії. В свої сімнадцять років, коли почалась війна, він вже учителював у сільській школі на Миколаївщині. Тож на службу до армії його призвали майже в останні дні перед відступом радянських військ на схід. Потрапив він в одну із новостворених військових частин під Сталінградом.

Більшість солдат в ній були новобранці. Їх навіть не встигли переодягнути в обмундирування і видати зброю, як цей військовий підрозділ потрапив в німецьке оточення. Батько, зорієнтувавшись, в першу ж ніч вдався до втечі з полону, яка виявилась вдалою. Так він дістався пізно ввечері окремої хатини наприкінці якогось села і ризикнув потайки залізти до хліву. В ньому на підстилці соломи лежала коза. Він не стримався і приліг біля неї, щоб зігрітись. І заснув. А вдосвіта коза раптом піднялась на ноги, бо двері відчинились, і на порозі з'явилася жінка з відром. Побачивши невідомого і подумавши, що це якийсь злодій, вона схопила вила. Він тихим голосом промовив:

– Бабцю, я тікаю з полону від німців. У мене вже немає сил. Дайте хочь скоринку хліба...

Вона уважно подивилась на нього. Запалі очі, сіре худе обличчя, брудний піджак враз нагадали їй і свою появу в цьому селі...

Як відомо, після «возз'єднання» українських земель в 1939 році на території Західної України, де жила сім'я моєї мами, розпочався процес «радянзації». Тисячі уявних «ворогів народу» без будь-якого попередження, суду чи навіть формального звинувачення арештовували й вивозили до Сибіру чи Казахстану. Маминого тата Франца через три місяці, проведених в тюрмі, розстріляли. Її маму Ганю з п'ятьма дітьми, взимку вивезли до Луганської області, висадили на якомусь полустанку і кинули серед степу. Добрі люди допомогли дістатись найближчого села. Більша половина хат у ньому була покинута...

– Почекай тут, нікуди не виходь. У селі є поліцаї і староста. Сиди тихенько, – сказала господарка і ввійшла, щільно причинивши двері, ще й повісила на них замок.

Батько продовжував тихо сидіти біля кози, поглажуючи її теплу шкіру й подумки розмовляючи з нею. Через якийсь час до дверей хтось підійшов, відімкнув замок і зайшов всередину, сумлінно прикривши двері за собою. Він поглянув на господарку і отетерів. Перед ним стояла струнка миловидна дівчина, тримаючи щось в руках.

– На, переодягнись, - сказала вона, подаючи мені щось замотане у невеликий вузол.

– Мама дозволила тобі зайти до хати. У разі чогось непередбаченого, будеш говорити що ти земляк із міста Городка Кам'янець-Подільської області.

Вона з зацікавленістю подивилася на прибульця і додала:

– А далі говоритимеш близько до правди – ти не хочеш служити в Радянській Армії і дезертирував з неї, маєш намір їхати до Германії на заробітки. Мене нещодавно попередили, щоб я нікуди не зникала з села бо вже включена до списку на відправку в Німеччину.

І додала: – Це порада тобі від моєї мами, на всяк випадок.

– А як твою маму звати? - запитав.

– Ганна - відповіла вона й додала. У мене ще є дві сестри Ліда і Гельця і два братики Стасик та Юзик.

– А тебе як звати? - запитав.

– Антоніна, Тоня - відповіла.

– А мене Віктор. Моє прізвище Котов. Я з Миколаївської області.

– Добре. Будемо знайомі. Перевдягайся, а хвилин за десять я знову зайду - додала і вийшла.

Сприйняли Віктора в сім'ї добре. Разом з Тоніними братами залюбки порався по господарству. Мама всім наказала відповідати, якщо хтось запитає, що це хлопець з їхнього міста, який приїхав до села щоб дістати харчів.

Та не ненадовго затримався Віктор у цій сім'ї бо десь через тиждень прийшов поліцей і повідомив господарку: “Наввтра на восьму годину ранку щоб Тонька була біля помешкання старости для відправки до Німеччини. Не прийде, прийду і постріляю усіх твоїх байстрюків – додав, показуючи на гвинтівку”.

Ця звістка не була приголомшивою. Всі розуміли, що іншого виходу не має.

Віктор дещо заспокоїв Тоніну маму: “Тьотю Ганю, не хвилюйтесь. Ви мене спасли і я дуже зобов’язаний вам. Я поїду разом з Тонею і буду її там підтримувати і захищати!”.

Під час поїздки у товарному вагоні він як міг заспокоював дівчину, яка йому подобалась, познаючи в розмові з нею яке жорстоке ставлення нової радянської влади було до “западенців”. Її батька більшовики безпідставно лишили життя в тюрмі, а у сім’ї відібрали дім і насильно відправили невідомо куди.

В пересильному таборі вони назвалися молодим подружжям з Польщі. Так вони потрапили в робочий табір Шпортгалле, який знаходився на території трубного заводу в Дюссельдорфі. Жили в сімейному гуртожитку, спали на двоярусних ліжках, працювали позмінно по 12 годин на добу. В кімнатах одночасно знаходилось по 5-7 сімей. Але молодість брала своє і її результатом стала поява на світ мене...

Звичайно, достаменно я не знаю всього що довелось пережити моїй мамі але дещо довелось вивідати у старшої маминої сестри, моєї тітоньки Ліди, яка нині мешкає у місті Городок Хмельницької області, перетнула 95-літній життєвий рубіж і продовжує добиватись від нинішніх проєвропейських чиновників повернення батьківської хати, яку відібрали у їхньої сім’ї комуністи в далекому 1939 році. І хоча Бог дає їй на це сили, все ж сатанинський бездушний сталінський підхід до людського болю продовжує тримати верх.

На моє запитання, а як моїй мамі вдалося зберегти мене, будучи самій в неволі, вона відповіла:

– Наші батьки були глибоко віруючими людьми. Вони з дитинства прищепили нам цю віру у Всевишнього, без волі якого нічого не відбувається. Мама щоранку, йдучи до роботи і щовечора, пригортаючи

тебе до себе, молилася за тебе. На її сумлінність в роботі звернув увагу майстер зміни Гендріш, який, певне теж був вихідцем з Польщі, бо інколи вони зустрічались на службі у костелі, до якого невільникам раз на тиждень у неділю дозволялось ходити на божу службу. Може саме через це він інколи приносив з дому чи то шматочок хліба, змазаного тоненьким шаром якогось жиру, чи яблучко, чи грудочку цукру, а інколи навіть малесеньку бутылочку молочка для мене. Знав, що якщо німці дізнаються про це, то він може не те що лишитися роботи, а й життя. Вимоги у гітлерівців щодо заборони підтримки невільників з боку радових німців були дуже суровими. Тож він принесе невеличкий згорток з дому, а може й свій обід, покладе його в жіночому туалеті, а проходячи мимо, підморгне і кивне головою щоб забрала і заховала десь на свему робочому місці до перерви, коли вона мала право сходити й погодувати тебе.

– Яюсь було так, продовжує розповідь тітонька, чи то краще вже - бабця Ліда. Коли ти захворів, мама провела біля тебе майже всю ніч не спавши. А зранку пішла до роботи. І ось вона стоїть на своєму робочому місці, труби йдуть по конвейєру, навкруги громихає, очі у неї відкриті, а сама... спить. В цей час якраз поруч проходив майстер. Став біля неї і дивиться. Вона – жодної реакції.

– Тоню! Тоню! Що з тобою? - запитав він, схопивши її за руку, що міцно трималася за перила огорожі. Вона здригнулася, повернула голову і закліпала очима.

– Що трапилось? Мама розповіла йому про твою хворобу. Але чим він міг зарадити?

– Тримайся. Ти не маєш права розслаблятися. Тримайся бо буде біда і тобі і дитині.

За цей випадок він нікому не доповів, хоча зобов'язаний був відсторонити її від роботи.

Тітонька на якусь мить замовкла, задумалась, можливо пригадуючи своє дитинство, коли до їхньої хати ввірвалися військові з червоними зірками на кашкетах і звеліли мамі терміново зібрати всі речі і дітей й чекати на машину, яка їх відвезе на вокзал. А на запитання пояснити, що трапилось, коротко відповів: “Сім’ї розстріляного “патріота” тут не має місця”.

Потім продовжила розповідати далі:

– А був ще й випадок, завдяки якому можливо вдалося вижити тобі і твоїй мамі. Це вже було наприкінці війни. Мама захворіла так, що не могла ходити. Після одного з бомбардувань заводу її паралізувало і вона знаходилася разом з тобою в гуртожитку. Десь через день сирени знову повідомили про наближення американської авіації. Всі кинулись до бомбосховища, а ти з мамою залишився в приміщенні. Вона лежала і молилася, просила у Бога порятунку. І він надійшов. До кімнати раптом вбігли троє робітників, один з яких тримав в руках носилки. Вони поклали на них твою маму, взяли тебе на руки і швидко доправили до бомбосховища. Саме того разу одна з бомб вибухнула поблизу гуртожитку. Пізніше мама дізналась, що тих робітників з носилками послав саме майстер пан Гендриш.

– Молись за нього. Можливо саме його Бог надумив таким чином

врятувати вас, – додала тітонька Ліда.

Можливо...

На фото: батьки автора, 1943